

MAKBUL DAMAT İBRAHİM PAŞA

(1493-1536) I.Süleyman devrinde: Şahincibaşılık(1512-1520),Hasodabaşılık(1520-1523),Sadrazamlık(1523-1536) ve Seraskerlik(1529-1536) yapmış çok büyük devlet adamıdır. Diploması, Siyaset bilen ve bunun yanında da çok iyi bir asker olan İbrahim Paşa Farsça, Rumca, İtalyanca ve Sırpça dillerini biliyordu. Aynı zamanda çok iyi keman çalabiliyordu. Kısacası okumayı, yazmayı çok seven İbrahim Paşa sanatçı ruhlu bir insandı.

HAYATI

İbrahim Paşa, 1493' te Parga'da dünyaya gelmiştir. Annesi Venedikli bir kadın. Babası ise balıkçıydı. 6 yaşında babasıyla balık avlamaya giderken korsanlar tarafından kaçırıldı. Manisa dul ama varlıklı bir kadına satıldı. Dul kadın İbrahim'in çok iyi bir eğitim almasını sağladı. Keman çalmayı çok seven İbrahim artık kendi bestesini dahi yapabilecek biri olmuştu. O yıllarda Manisa Sancakbeyi Sultan Selim'in oğlu Şehzade Süleymandı. Birgün yanındakiler ile birlikte avlanmaya çıktı. Burada İbrahim ile tanışan Şehzade Süleyman zaten erkek kardeşi olmadığı için İbrahim ile çok yakın arkadaşlık kurdu. Onu Şahincibaşısı yaptı. Artık Süleyman' a nasıl itina gösteriliyorsa aynısı İbrahim' e de gösteriliyordu. Yıl 1520 yeni padişah Sultan Süleymandı. İbrahim ise onun Hasodabaşısı. 1521'de Belgrad'ın alınmasında büyük yararları oldu. Daha sonra 1522'de Rodos adası kuşatıldı ve alındı.

İKTİDARI

Yıl 1523' te ise o zaman kadar olmamış birşey oldu. Sadrazam Piri Mehmed Paşa görevden alınmış, kendisini yeni sadrazam olarak gören 2.Vezir Ahmet Paşa yıkıldı kaldı.Çünkü yerine Hasodabaşı İbrahim Ağa, Sadrazamlığa getirildi. İlk iş olarak 2.Vezir Ahmet Paşa'yı Mısır' a Vali, 3.Vezir Ferhat Paşayı Semendire Valiliğine atandı. Yerlerine Anadolu Beylerbeyi Ayas Mehmed Paşa ve Çoban Mustafa Paşa kubbealtı vezirleri oldular. Her dendiği yapıldığı için halk ona Makbul İbrahim Paşa diyordu. 1524'te Sultan Süleyman'ın kız kardeşi Hatice Sultan ile evlendi. Artık hanedana Damat olmuştu. Bundan böyle kendi yaptırdığı, Atmeydanı'nda ki İbrahim Paşa Sarayında yaşayacakları ardi. 1525' te Mısır'da Hain Ahmet Paşa isyanı çıktı. İbrahim Paşa bu isyanı bastırdı. 1526' da Mohaç Meydan Savaşı' nda düşman büyük hezimete uğratıldı. Bu seferde İbrahim Paşa'nın çok yararları oldu. İbrahim Paşa'nın en çok konuşulan faaliyetlerinden biri de Mohaç Meydan Muharebesi sonrasında Budin'den İstanbul'a getirerek sarayına diktirdiği mitolojik heykellerdir. Üç güzeller olarak anılan bu heykeller her ne kadar ilgi uyandırsa da bazı çevreler tarafından put olarak görülmüş ve hoş karşılanmamıştır. Öyle ki heykellerin dikilmesinden birkaç yıl sonra dönemin meşhur şairlerinden Figânî'nin yazdığı iki mısralık şiir çok konuşulmuştur.

« Dü İbrâhîm âmed be-deyr-i cihân Yeki büt-şiken ü yeki büt-nişân »

Figânî

Şiirde İbrahim Paşa, Cihan tapınağına iki İbrahim geldi. biri put kırıcı, diğeri ise put dikici oldu sözleriyle put dikmekle suçlanmaktadır. İbrahim Paşa bu duruma oldukça öfkelenmiş ve şairin cezalandırılmasını emretmiştir. Figani 1532 yılında idam edilmiştir. 1527'de Anadolu'da çıkan Kalender Çelebi isyanını bastırdı. 1529'da ise o zamana kadar hiç bir sadrazama verilmemiş olan Seraskerlik(Başkomutan) rütbesi verildi. 1529'da I.Viyana Seferine çıkıldı.

Kışın erken gelmesi ve Muhasara topraklarının getirilmemesi kale duvarlarına zarara vermedi. Sonuçta ne Osmanlı ne de Avusturya kazandı. Ama Osmanlı birçok kale feth ederek patitahta geri döndü. 1532'de Süleyman ve İbrahim Paşa'nın önderliğindeki ordu İstanbul'dan ayrıldı. Bosna Beyi Gazi Hüsrev Bey, Bâli Beyoğlu Mehmed Bey, Kırım Hanı I. Sahib Giray ve eyalet beylerbeyleri kaleler fethederken, akıncı kolları Almanya'nın içlerine kadar ilerledi. Osmanlı ordusu 11 Eylül günü Slovenya'ya girdi, bir süre sonra da Habsburg Hanedanı'nın elindeki Güns şehrini üç hafta kadar süren kuşatmanın ardından ele geçirdi. İbrahim Paşa birkaç kale daha ele geçirirken; Süleyman'ın yaptığı Alman Seferi, 21 Kasım 1532'de İstanbul'a dönülmesiyle sonuçlandı. Birkaç ay sonra, 22 Haziran 1533 tarihinde Avusturya Arşidüklüğü ile Osmanlı İmparatorluğu arasında İstanbul Antlaşması (İbrahim Paşa Antlaşması) imzalandı. Bu antlaşmaya göre:

1. Arşidük Ferdinand Alman Kralı, Şarlken İspanya Kralı olarak kabul edilip protokol bakımından Osmanlı sadrazamına denk olacaktı. Padişahı babaları gibi bilip itaat edecekti. Kendi aralarında dahi olsa Osmanlı Padişahı dışında hiçbir hükümdardan İmparator diye bahsetmeyeceklerdi.
2. Ferdinand, Zapolya'nın Macar kralı olmasını kabul etti.
3. Ferdinand, Osmanlılara yılda 30.000 duka altın vermeyi kabul etti.
4. Macaristan ikiye ayrıldı. Birinci kısım Osmanlı Devleti'nin korumasında Zapolya'ya, ikinci kısmı vergi vermek şartı ile Ferdinand'a bırakıldı.

Bu antlaşmayı Fransa, Venedik Cumhuriyeti ve Papalık da tasdik etmiştir. Osmanlı Devleti'nin İmparatorluk şanı resmen Avrupa tarafından tanınmıştır.

Bu antlaşmayı imzalatan İbrahim Paşa ne kadar iyi bir diplomat olduğunu kanıtlamıştır. Venedik diplomatlarının İbrahim Paşa'ya Muhteşem Süleyman'a atıfla "Muhteşem İbrahim" dedikleri kayda geçmiştir. Fransa ile yürütülen işbirliğinde önemli rolü vardır. Fakat bu antlaşma imzalanırken İbrahim Paşa kendini överek şu sözleri kaydetmiştir:

Bu büyük devleti idare eden benim; her ne yaparsam, yapılmış olarak kalır, zira bütün kudret benim elimdedir; memuriyetleri ben veririm, eyaletleri ben tevzi ederim; verdiğim verilmiş, reddettiğim reddedilmiştir. Büyük padişah bir şey ihsan etmek istediği yahut ihsan ettiği zaman bile eğer ben onun kararını tasdik etmeyecek olursam, gayr-i vaki gibi kalır; çünkü her şey; harb, sulh, servet, kuvvet benim elimdedir.

1534'de ise İran'da hüküm süren Safevî Devleti'nin başında bulunan Şah I. Tahmasp; Süleyman yanlısı Bağdat valisini öldürterek, yerine şah yanlısı bir vali atadı. Ardından ise Osmanlı'ya bağlı Bitlis valisi şaha bağlandığını ilan etti. Bunlar üzerine İbrahim Paşa, İran üzerine yapılacak sefer için ekim 1533'te Halep'e hareket etti. Öte yandan 27 Aralık 1533 günü Cezayir hükümdarı Hızır Reis (Barbaros), filosuyla birlikte İstanbul'a geldi. Kendisine çeşitli hediyeler sunan ve Cezayir'i Osmanlı topraklarına katan Hızır Reis'e "Hayreddin" unvanı veren Süleyman, Hayreddin'i Cezayir Beylerbeyi olarak atadı. İbrahim Paşa ile görüşmek için Halep'e gidip dönen Barbaros Hayreddin Paşa, 1534 yılında kaptan-ı derya oldu. 1534 mayısında ilk seferini yaptı. Güney İtalya sahillerine çeşitli saldırılar düzenledikten sonra Tunus'a geldi. Küçük çaplı direnişlere rağmen Mevlây Hasan'ın hükümdarlığındaki Tunus, 1534 ağustosunda alındı. Mevlây Hasan'ın yardım istemesi üzerine V. Karl, Andrea Doria komutasında çeşitli devletlerin kuvvetlerinden oluşan bir donanma

hazırladı ve 1535 yazında saldırdığı Tunus'u ele geçirdi. İbrahim Paşa ise Bitlis'i geri alırken, herhangi bir direniş göstermeyen Tebriz şehrini de 13 Temmuz 1534 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kattı. Süleyman ise 11 Haziran 1534 günü, altıncı seferi olan İrakeyn Seferi'ne çıktı. Süleyman'ın da gelmesiyle birlikte ordu, 31 Aralık 1534 günü teslim olan Bağdat'ı ele geçirdi. Kışı Bağdat'ta geçiren ordu, 8 Ocak 1536'da İstanbul'a döndü. Fransa elçisi Jean de La Forest'ın girişimleri sonucunda 18 Şubat 1536 günü Süleyman, Fransa ile kapitülasyon anlaşması imzaladı. Anlaşmayla birlikte Fransızlara ticari ve hukuki alanlarda birtakım ayrıcalıklar tanındı.

ÖLÜMÜ

14 Mart'ı 15 Mart'a bağlayan gece Topkapı Sarayı'nda konuk olan Sadrazam İbrahim Paşa, bilinmeyen bir sebeple Süleyman'ın emriyle 4 cellat tarafında boğularak öldürüldü ve Makbul ken Maktul oldu. Boğdurulma nedenleri ise

- Haseki Hürrem Sultan - BaşDefterdar İskender Çelebi'nin ve Rüstem Ağa daha sonra (Rüstem Paşa)'nın paşa aleyhindeki iftiralar ile kuyusunun kazılması - Şehzade Mustafa' yı padişah olması için desteklemiş olması

Bu üç sebebe göre İyi insanların kuyusu muhakkak kazılır diyebiliriz. Zaten birçok tarihçi Makbul/Maktul Damat İbrahim Paşa'nın ölümünden yani(1536) dan Sokullu Mehmet Paşa Sadrazam olana kadar gelen yani(1565)yılları arasında Sadrazamlık yapanların devlete pek faydası sağladığı görülmemiştir. Bu atamalar Koçi Bey Risalesinde eleştirilmektedir.

İbrahim'in öldürülmesinden sonra Muhibbi şöyle bir dörtük yazdı:

<<Kalbimi azar azar İbrahim, Yaktın ama çaresi mümkün değil. Beni bir ateşe bıraktın ki, Nemrud'un ateşi ona benzer delil.>>

(MUHİBBİ)

KİŞİLİĞİ

Farsça, Rumca, Sırpça ve İtalyanca bilen İbrahim Paşa, müzik alanında çocukluğundan itibaren yoğun bir eğitim görmüş ve kendisini bu alanda geliştirmiştir. İbrahim Paşa, Roma'ya direnen Anibal'ın ve Makedonya İmparatorluğu'nu yöneten Büyük İskender'in hikayelerini okumaktan hoşlanıyordu. Venedik elçisi Pietro Bragadino'nun 1526 tarihli raporunda İbrahim Paşa'nın zayıf ve ufak tefek yüzlü olduğunu, sultanın en yakın danışmanı konumunda bulunduğunu belirterek şunları kaydetmektedir:

Dünyadaki diğer büyük beylerin neler yaptığı, onların toprakları, ülkeleri konusunda oldukça meraklı; değerli ilginç eşyalar satın alıyor, bilgili biri, kitapları okuyor, ülkesinin kurallarını çok iyi biliyor. Bu paşadan önceleri herkes çok nefret ediyormuş ama şimdi sultanın onu çok sevdiğini gördüklerinden herkes onunla arkadaş olmaya çalışıyor, sultanın annesi, karısı, diğer iki paşa da dâhil. Hiçbiri, hiçbir konuda kendisine karşı gelmiyor. Bu yüzden istediği her şeyi yapabiliyor. Sultanına çok sadık. Halkın önünde hediye almak hoşuna gidiyor, gizli hiçbir hediye kabul etmiyor.

Sanata düşkün olan İbrahim Paşa aynı zamanda büyük bir edebiyat hamisiydi. Avrupa'yı çok yakından takip ediyor ve bilgisini padişaha hissettirmekten de geri kalmıyordu. Birçok araştırmacı ve tarihçi İbrahim Paşa'nın büyük bir diplomat ve komutan olduğu kanaatinde idirler.

SERASKER SULTAN

Kendisine Serasker Sultan demesi yukarıda belittiğimiz 1533'te imzalanan İstanbul Antlaşmasındaki 1. Maddeye göre demiştir. Asıl önemlisi olan Irakleyn Seferinde rakibi olan Şah Tahmasb'ın Valileri kendilerine *Han, Sultan* gibi ünvanlar kullanıyordu. Eğer İbrahim Paşa burada kendine Sultan ünvanını eklemesi sorun olmaz. Nedeni ise İstanbul antlaşmasındaki 1.madde olan *Arşidük Alman Kralı ve İspanya Kralı protokol bakımından Osmanlı sadrazamına denktir* ibaresidir. İbrahim Paşa hem krallara eş tutulacak hem de Sultan ünvanı kullanmayacak. Ama kullandığı bu ünvan bizim bildiğimiz Sultan anlamına gelmemektedir. Yani isyan etmiş değildir. Kendisi Sultan Süleymanı imparator kendisini ise Sultan gibi görmektedir. Unutulmasın ki Irakleyn Seferinde Sultan Süleyman geldiğinde bile fermanlar Serasker Sultan İbrahim Paşa diye okunuyordu. Zaten öldürülme sebebi bu bile değildir. Düşünükü Sultan Süleyman kardeşim,can yoldaşım, vezirim ve seraskerim dediği bir adamı bu kadar çok seviyordu. Öldürülmesine gelince başarılarını çekemiyenlerin kuyusunu kazması ile olmuştur. Yani Paşa'yı kıskananlar olmuştur.

ESERLERİ

13 sene sadrazamlık yapan İbrahim Paşa İstanbul, Mekke, Selanik, Hezergrad (Razgrad) İbrahim Paşa Camii ve Kavala'da Cami, Mescid, Mektep, Medrese Zaviye, Hamam ve Çeşme gibi eserler inşa ettirmiş ve bunlara vakıflar tahsis ettirmiştir. Önemli bir sanat ve özellikle edebiyat hamisidir. İbrahim Paşa'nın sarayı bugün Türk-İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır. Bu saray padişah sarayları dışında günümüze ulaşabilen tek özel saraydır.

Kaynakça

1-^ a b c Jenkins, Hester Donaldson (1911) (İngilizce). Ibrahim Pasha: Grand Vizir of Suleiman the Magnificent. University of Toronto Libraries. [ISBN 978-1-152-32717-7](https://doi.org/10.7807/978-1-152-32717-7).

2-^ Güven Kaya, Figânî'nin Ölümü ve Şiiri,

3-^ Makbul ve Maktul Pargalı Damat İbrahim Paşa, İbrahim Akkurt-istanbultarih.com